

Koktélparadicsom és Bella ciao

Lenkes László fordítása

Tegnap vásároltam a Konzumban pagi sajtot, birkasajt, azt írta rajta, hogy akciós. Egyébként fogalmam sincs, hogy tényleg olcsóbb volt-e, vagy csak elcsábított a nagy, piros matrica a sajton. A Konzumot Szerbiában Ideának hívják. Igen rafinált idea elrejtőzni egy ekkora szó mögé, bort inni és vizet prédikálni. Szerbiában az emberek tehát ideás Konzumba járnak, rendszeres vásárlók, teljesen úgy, mint a horvátok, ugyanúgy tolakszanak a különféle leárazásokkor, függetlenül attól, hogy valódi vagy álakciókról van-e szó, ugyanúgy gyűjtik a kuponokat, különféle kis albumokba ragasztgatják őket, s ezzel aztán megint a legkülönfélébb kedvezményekhez juthatnak, például leárazott borospoharakat meg hasonlót tudnak vásárolni. Eközben a kisboltok, mint a mécsesek, sorra alusznak ki, ahogyan az utak mentén áruló nénik is elhullanak, mint a legyek. És őszintén, basznak rá a szerbek és a horvátok is, hiszen sokkal élvezetesebb pazar csomagolási paradicsomot vásárolni, ami valahonnan a Róma környéki falvakból származik, ahol buzgón szedik és csomagolják olyan emberek, akiknek semmilyen személyes dokumentuma nincs, de a szebb élet ígérete idecsábította őket az unióba, és feltehetően egy mukkot sem tudnak olaszul, ami végtére nem is fontos, mert csak biológiai szempontból számíthatók élőknek, túléltek a társadalmi halált, de minden joguktól megfosztották őket, csupán kötelezettségeik vannak, ki kell termelniük a csábító csomagolású kis paradicsomokat, amik a tányérunk szélén díszelegyen kielégítik minden vágyunkat.

A sajt nagyon finom, de nem éri meg az árát. Egyébként fogalmam nincs, hogy ezt egyáltalán ki tudja megvenni, kinek szánták, ki tudja megfizetni úgy, hogy közben ne jöjjön rá a hasmenés, amikor összehasonlítja ennek a kicsinyke, semmilyen darabka sajtnak az árát

a még annál is hitványabb jövedelmével, ha egyáltalán van neki fizetése.

Aztán vásároltam a sajt mellé koktélpardicsomot is, hogy szebb legyen a tányér.

A mama tudta a legjobban

Nálunk a falun viszont nem volt koktélpardicsom, csak ez az egyszerű, abból is csak kétfajta, az újvidéki almapardicsom és a bikaszív. Nagymamám a kertjében mindig ilyen almapardicsomot termesztett, hibátlan volt mind, egyforma és unalmas, nekem sokkal érdekesebb volt az a szív alakú, sőt, mi több, bikaszív alakú fajta, melynek barázdált termései mind különböztek egymástól. De a mama tudta a legjobban.

Mindig pontosan meghatározott időpontban locsolt, tudta, hogy mikor kell, és azt is, hogy mikor nem szabad, mert peronoszpórák lesz a pardicsom, vagy kiég, elkezdi hullajtani a leveleit, lentről felfelé a szívéig, és kész, vége. Mindig július végén kezdtük szedni a pardicsomot, majd kifőztük és üvegekbe öntögettük a pardicsomlét, az üvegeket előzőleg az udvarban mostuk és szárítottuk, több tucat üveg volt, néha közel száz is, hogy maradjon télire is. Mert bizony a vajdasági telek hosszúra tudnak ám nyúlni, és olyan könyörtelenek, komorak és kimerítőek, hogy minden túlélő vajdasági tél diadalszámba megy. Ezeket az üvegeket aztán pokrócokba bugyoláltuk, és úgy hagytuk őket egy éjszakára, majd másnap elraktároztuk a pincében vagy az éléskamrában. Mindig nagy örömet szerzett nekem a sok üveg látványa, jól van, megmenekültünk, mindig ez jutott róluk eszembe. A pardicsomleves iránti szenvedélyem a mai napig tart, bár az utóbbi években ez inkább a szegénység egyféle mutatója, de nem gond, ha olykor egy kicsit becsapjuk magunkat valamivel.

Bella ciao

Néhány nappal ezelőtt először utaztam a tengerpart mentén Rijekából Šibenikbe. Ha tájékozatlan szárazföldi ember vagy, a tenger teljesen másként hat rád. Megigéz a látványa, majd kissé eltompulsz. Én is ilyen állapotban ültem az ablak mellett, majdnem hét órán át, és úgy bámultam mereven a tájat, mintha hipnózis alatt lennék. Figyeltem Pag szigetét, és nem gondoltam a Konzumban látott méregdrága sajtra. Ezek azok a ritka pillanatok, amikor megfélemedezik az ember mindenféle konzumálásról.

Ugyanebben a percben a pazini Emléktthonban Tito mellszobrárt cipelik a színpadra, miközben zeng a Bella ciao. Én ekkor valószínűleg éppen Karlobagban vagyok, szüneten. Jól elkerültük egymást!

Furcsamód nagyon szeretem énekelni a Bella ciao-t, és épp itt, Isztrián énekelem a leggyakrabban, itt a legkönnyebb, mert az emberek bekapcsolódnak az éneklésbe. Horvátországban és Szerbiában is ritkán énekelnek veled együtt, a legtöbb ember csak hallgat, úgy tesz, mintha nem ismerné a dalt, egyesek meg úgy vélik, hogy kiment már a divatból.

Úszok egyet Šibenikben, május kilencedike van, ami ott nem ünnep.

Šibenikben ragyog a nap, kávékat kortyolgotok, fagyaltokat nyalogatok, napozok, kedves emberekkel társalgok, de a május kilencedikének nyoma sincs itt.

Ha valamilyen ösztöndíj által tartózkodik itt az ember, akkor a végtelenségig sétálghat, literszámra iszogathatja a finom kávékat, bámulhatja és kihallgathatja az embereket, hogy miről beszélnek. Ösztöndíjjal kiváltságos helyzetben vagy, elszökhetsz a valóságtól, kiskanállal adagolt gondtalan élet. De holnap úgyis véget ér az egész.

Joso az én május kilencedikém

Josóval beszélgetek Šibenikben, a piacon árul, zöldséges. Joso hatvan év körüli, kint van mindennap, munkanapokon és ünnepnapokon is, azt mondja, muszáj, másképp nem tudna megélni. Régebben egy vállalatban dolgozott, amit időközben felszámoltak, aztán valami mást csinált, most pedig ez van. Csak a legjelentősebb vallási és állami ünnepeken tart szabadnapot. Nincs merszem megkérdezni, hogy mennyire nehéz neki így. Amikor elbúcsúzunk egymástól, ad nekem egy kis vrgorcai szamócát, sütőtököt és uborkát. Mondom neki, hogy erre nincs szükség, mert az ösztöndíj... ő csak elmosolyodik és annyit mond: Sok szerencsét, és gyere máskor is! Ennyire egyszerű és ennyire emberi, nem válaszolok neki semmit, csak elmosolyodok és távozom. Joso az én május kilencedikém. Visszafelé két órát állunk Rijekában, betérek a Bračához egy burekra.

A nagy, usztasa könny

Pazinban mindent áthat a bodza- és az orgonaillat. Igazából fogalmam sincs, milyen az élet itt, hogy éneklük-e a Bella ciao-t a különleges alkalmakon kívül is. A rádióból zeng az isztriai népzene,

a főmotívumok: olajbogyó, ház, bor, szerelem és nap. Unalmas, egy kaptafa minden dal. Ugyanazok a motívumok, amiket Marina Tucaković is használ a slágerszövegeiben. És bizony itt is hallgatják ám a Marina-féle slágereket, ugyanúgy mint otthon.

Sütőtökös rizottót eszem pagi sajttal, majd malváziával öblítem. Klisé. Giccs.

Közben Szerbiában Draža Mihailovićot rehabilitálják, egyesek orgazmikus örömmámorban rikoltoznak, Bleiburgban mintegy harmincezer horvát egyetlen nagy usztasa könnyet alkotva, a nagymama már nem jár ki a kertbe, öregkorára kicsit lelassult, a Róma körüli falvakban éjjel-nappal csomagolják a koktélpardicsomokat, itt megállás nélkül gyűjtik ügyesen az akciós kuponokat, Joso pedig továbbra is árulja a zöldséget a šibeniki piacon...

Én pedig kirtartok amellett, hogy bizony van értelme énekelni a Bella ciaót, és nem csendben lenni, és nem megjátszani a hülyét. Nem beletompulni a ránk erőszakolt szegénységbe.

Félelem a kötéstől

Gyerekkori emlékeink között mindig vannak olyan történetek, amiket valamiért elnyomunk, vagy állítólag elfelejtünk, mert kvázi nem érdekesek, de valójában elhallgatjuk őket – éppen azért, mert valamiért fontosak. Az elmúlt években előkotortam néhány ilyen kis történetet az emlékesládikóm aljáról, szétgöngyölíttem őket szép sorjában haladva, és próbálok belőlük egy kerek történetet összegyűrtetni. Ugyanígy mások kis történeteit is megfigyelem, összehasonlítom őket az enyéimmal, és furcsamód, a legtöbb ilyen történet valahogy hasonlít egymásra.

A tízéves kisfiú

Tízéves koromban nagyon szerettem volna megtanulni kötni. A nyári szüneteket a nagyszüleimnél töltöttem egy Zombor melletti faluban. Nagyszüleimnek hatalmas kertje volt, és az udvar tele volt háziállatokkal. Ezeket nevelgettük, etettük őket, majd vágunk is le belőlük, és készítettünk belőle aztán mindenféle ínycsiklós *à la parasztkonyha*. Jó zsíros, fűszeres és kalóriadús étkek voltak ezek. Rettenetesen egyszerű logika mentén haladt a dolog, jól bezabálni és

ennyi. Senki sem filozofált, hogy ez jó-e így, vagy esetleg valahogy másként kellene csinálni. Imádtam etetni a tyúkokat, összeszedni alóluk a tojásokat, és nem okozott gondot az sem, ha olykor meg kellett fogni a kisbaltát, és a búslakodó, tarka tollú tyúknak le kellett suhintani a fejét. A kopasztást már nem szerettem, mindig nagyon bűzlött. Az a nagymama dolga volt. Nagyapa és én inkább a baltás ügyeket végeztük. Megtanultam kecskét fejni is, nem volt könnyű, sok türelmet igényelt, de végül sikerült. Két kecskénk volt, a fehérét Cecának, a barnát Brenának hívták. Én a Brenát szerettem jobban.

A fehérfejű rétisas

A mama mindig korán kelt, bekapcsolta a kazettás rádiót, és máris fröcsögött a národnyák. Kicsit felhangosította, majd neki is kezdett az ebéd készítésének. Az elejében elkerülte a figyelmemet, hogy a mama mindennap iszik, hisz ő volt a nagymamám, az alkoholizmus gondolata meg sem fordult a fejemben. Nagypámnak megtiltották az italt, mert már vagy harminc éve cukorbeteg volt. A nagymamának volt egy zöld üvege, aminek a tetejét egy fehérfejű rétisas díszítette. A pálinkát a szétnyitott csőrén keresztül lehetett inni. Először mindig egy kis kupicába öntött magának, aztán, ahogy közeledett a dél, már egyenesen az üvegből húzogatta, mert azt gondolta, hogy nem látja senki, pedig láttuk. Mivel mindennap korán kezdte, dél felé már rendesen kész volt, dúdolgatni kezdte a slágereket, amik a rádióból bömböltek. Minél hangosabb volt a mama, annál halkabb lett a nagypapa. Aztán mindannyian ebédeltünk, majd ebéd után ők ketten lepihentek. Nagymama mindig jajgatva ébredt, panaszkodott, hogy mindene fáj, és hogy milyen nehéz az öregkort elviselni. Majd megitta a kávéját, és kezébe vette a tűt és a fonalat.

Fürge öreg ujjak

Ültem mellette és figyeltem, hogy milyen gyorsan köti a sorokat. Lenyűgöztek azok a kötötűk, a fonallal és a fürge öreg ujjakkal együtt. Egyszer megkérdeztem tőle, hogy megpróbálhatom-e én is. A mama csak rám nézett, majd folytatta a mondókáját, aminek semmi köze nem volt a kérdésemhez. Én kitartóan rákérdeztem mindennap, hogy megpróbálhatom-e én is. Aztán egyik nap lementünk a hátsó udvar végébe, feltehetően azért, hogy senki ne láthasson bennünket, majd a kezembe nyomta a tűket, és kezdődhetett az élvezet. A sima-

ferkelt technikát rögtön elsajátítottam, kislátó-ujjaim gyorsan és ügyesen dolgoztak. Jól emlékszem ma is, a fonal zöld volt, és rögtön el is határoztam, hogy kötök magamnak egy sálát. A mama csak figyelte, aztán megdicsért, hogy „hihetetlenül simán” kötök fiú létemre, ilyen simán még Jelena, a nővérem sem tud kötni. Jelena pedig akkoriban az idegeimre ment, mivel idősebb volt nálam, és folyamatosan osztotta az észét.

Így múltak a napok, délutánonként ott ültem a mama mellett és együtt kötöttünk, vagy a félig megkötött dolgokat fejtettük ki. Nem tudok róla, hogy valaha valamit be is fejezett volna, egy sálát vagy egy pulóvert, lehet, hogy volt is ilyen, de legvalószínűbb, hogy a mindennapos kötés inkább azzal a rétisas fejjel hozható kapcsolatba. Sasfej délelőtt, kötőtű délután.

Haza kell menni

Augusztus vége van, haza kell menni, mert hamarosan kezdődik a tanítás. Összecsomagolok, kiülök az udvarba és sírok, a szüleim már úton vannak, jönnek értem. A mama és a nagytata is sír, de álcázzák. A rádióból ömlik a národnyák, *Az ősz sírt veled, hetvenvalahány őszén, amikor utoljára sétáltunk a folyóparton te és én.* Ettől a daltól mindig elszomorodom.

A kapu kitárul, látom anyut és aput, örülnek, hogy értem jöttem. Ahogy közelednek, egyre hangosabban sírok. Anyut ez nagyon idegesíti, odaér hozzám és azt mondja, hogy akár most rögtön visszafordulhatnak, nekem egyáltalán nem muszáj hazamennem, ha ennyire nehezemre esik. Én nem válaszolok, csak sírok. Felveszem a kis bőrtáskát, a mama fel-alá jár a házban, ellenőrzi, hogy bepakoltam-e mindent. Elbúcsúzunk egymástól, és a következő pillanatban máris száguldunk a bácskai rónán keresztül, ami arany színekben pompázik, mert bőséges volt az év.

Mossál kezet, megyünk vacsorázni

Jelena vár bennünket a ház előtt, már két hónapja nem láttam, teljesen megváltozott, valami tarka blúz van rajta, lófarakba kötötte a haját és fontoskodik. Elkezdett szórakozni, szerintem van fiúja is, csak titkolja. Odaköszönök egy sziaát és elhaladok mellette.

Amikor elkezdek szétcsomagolni bent a szobában, az első dolog, amit észreveszek, a zöld sál, amit én kötöttem, egészen szép. Mellette

ott vannak a tűk és egy gombolyag fonál, ezeket a mama dobta bele a táskámba titokban. Jelena bejön a szobába, megpillantja a tűket, és elkezd rajtam nevetni. Én elhaladok mellette és kimegyek a konyhába. Anyu faggat, hogy milyen volt a mamáéknál, mondom neki, hogy okés, és megmutatom neki a sálat. Én magam kötöttem. Anyu csak rám néz és annyit mond, hogy „Menj és mossál kezet, megyünk vacsorázni.”

A vacsora után azt mondja nekem, hogy jó lenne, ha olvasnék már valami könyvet, kicsit eltompultam ott a falun, csak azokról az állatokról mesélek folyton.

Másnap elmegyek a másik mamámhoz. Már rég látott, biztos megőrül nekem, amikor belépek hozzájuk a verandán át. Köszöntjük egymást, a mama törkölypálinkára szaglik, a tévéből ugyanazok a národnyákok bömbölnek, énekelgetni kezdek. Elmondom neki, hogy van egy meglepetésem. Fontoskodva csomagolom ki a sálat: Nézd, ezt magam kötöttem! A mama adta a kötőtűket, nézd csak, milyenek, meg fonalat is adott, most már együtt köthetünk mi is! A nagyfi erre csak bámul rám, majd a sálat nézi, de nem szól semmit, elveszi tőlem a tűt és a fonalat és annyit mond, hogy: Jól van, gyerünk, menjél ki játszani, várnak a gyerekek, hagyjad ezt a fenébe, menjél. Amire azt válaszolom, hogy nekem most nincs kedvem azokkal a gyerekekkel játszani, inkább kötnék itt. A nagymama pedig újra: Hagyjad már, gyerünk, menjél, várnak rád kint.

Egymást lőjük

Véget ért lassan a nap, kint vagyunk hárman az utcán, háborúsdit játszunk, egymást lőjük. Én vagyok a partizán, és alig várom már, hogy lelőjem Petart, aki németet játszik. Aztán végül le is lövöm, és minden rendben lesz.

A nagymamám közben eldugta a sálat, a tűket és a fonalat, sőt, lehet, hogy el is dobta. A lényeg, hogy attól kezdve soha, senki nem kérdezett tőlem semmit a kötéssel kapcsolatban. A Zombor mellett nagyszüleim nem sokkal később elhunytak, meghalt a Ceca és a Brena is. Jelena beiratkozott az egyetemre és elköltözött egy másik városba. Most már nem idegesít úgy, mint régen.

Azóta elmúlt vagy húsz év, talán épp itt az ideje, hogy megint elővegyem a kötőtűt, és kössek magamnak egy sálat télire. A tévéből továbbra is bömböl a národnyák, van, amelyik mellett dúdolgatok, mások mellett nem.

Egy marék cseresznye

A Cote d'Azuron a vasárnap a templomlátogatás napja, és természetesen a családi ebédeké. Egy Toulon melletti falucskában sétálok, kis utcácskákban, sikátorokban kószálok, nézegetem a házakat, figyelem a spalettákat, jobban tetszenek azok, amelyek kicsit repedezettek, kopottasak, és ilyenekből van több, jól van, könnyvelem el, nem sminkeltek ki még mindent. Ezek a spaletták kékek vagy zöldek, de van szürke is meg piszkosfehér, és van vas zsalugáter is, ezeket mind kikezdte a rozsda már. Nincs kedvem itt lenni, el szeretnék menni innen, de ekkor eszembe jut Isztria, és máris jobban érzem magam.

Vasárnap délelőtt van, az utcák tele járókelőkkel, amerre csak a szem ellát, a boldog munkás nép élvezi a szabadnapját. A kulturáltabbak a templomba igyekeznek, egyenletes tempóban halad mindenki, nem túl gyors léptekkel, de iparkodva az Úrral való *rendez-vous-ra*. *Imádkozzunk, adjunk hálát az Úrnak.*

Velük tartok én is, felveszem a tempót, rohanok, habár nincs előre megbeszélte találkám az Úrral. A templom egyszerű, komor betonépület kevéske márvánnyal, bent Kisjézuska, szent szűz és így tovább. Semmi különös.

Álldogálok még egy kicsit a túloldalon, nézelődöm, aztán elunom magam és elmegyek.

Hogy mindenki ki legyen elégítve

Három temploma volt annak a falunak, ahol a gyermekkoromat töltöttem. A legkisebb egy római katolikus, aztán volt egy másik valami furcsa csillaggal a templomtorony tetején, volt egy református, és még egy, amit a felszabadulás után silóvá alakítottak. Pravoszláv templom nem volt. A szomszéd faluban pedig akkoriban nem volt egyetlen templom sem. Ezt a történelmi igazságtalanságot aztán igyekeztek jóvátenni körülbelül tíz évvel ezelőtt. Most már két pravoszláv templom is van a szomszéd faluban, egy szerb és egy montenegrói. Hogy mindenki ki legyen elégítve. Abban a faluban, ahol a gyermekkoromat töltöttem, az engedelmisség, a reményvesztettség, az istenfélelem magja tovább él, halkán, észrevétlenül duzzadt a jugoszláv szocializmus aranykorában is, amelyet ma sokan kommunizmusnak neveznek tévesen, és bőszen kritizálják – mert bizony az nagon utá-

latos volt, minden, ami létezett, a legrosszabb volt akkor –, miközben mindenki csak az eszét játssza. Ezért, amikor a szocializmust elfojtották és a nacionalizmus erőre kapott, a vallás magja, természeténél fogva, felfelé kezdte engedni a kis szikleveleit, az Úr irányába, és nem a nép felé. A szomszéd faluban először a szerb pravoszláv, majd a montenegrói pravoszláv templom épült fel. Ennek a falunak a lakosai kevésbé félik istent, mint a mi falunk népe, sokkal jobban lármáznak (főként ok nélkül), és cinikusabbak a saját, burjánzó szegénységükben, ezért a templomba, illetve a templomokba is csak a nagyobb vallási ünnepeken járnak – legtöbbször lakmározni, mert az egyház sem ma jött le a falvédőről, rájött régen, hogy az éhezőket a hasuknál fogva, azaz szendvics, *fast food* által lehet odacsábítani, ezért időnként nyársra is híz egy-egy ökröt, ha szükségeltetik (amit az adófizetők pénzéből vásárol, tehát a kiéhezettek pénzén, mert ugye ő, az istenimádó egyház, mentesül az adófizetés terhe alól). Amikor a sült ökröhús illatozni kezd, a friss hívők lassan odaténferegnek az adagjukért.

Krisztusban kedves testvérek

Arrafelé nagyon sok házban az a felirat várja a vendégeket a bejárat ajtó felett, hogy: *Istenem, áldd meg azt, aki belép ebbe az otthonba!* stb. stb. Ezek Nikolaj Velimirović szavai, aki ugye bizonyítottan nacionalista, rasszista és antiszemita. Ám ezekben a házakban ez az idézet megkérdőjelezhetetlen tény, axióma. *Nincs kedvem vitatkozni veled!*, förmed rád mindjárt mindenki, ha említést teszel az idézett ember habitusáról.

A katolikusok ugyanilyen orgazmikus örömeket színlelnek a pápa említésére, zihálnak, nyögnek vagy nyihognak, de az egyház bűneit egyik sem ismeri, nem hallott róla soha semmit, *Az mind hazugság, hazugság és hazugság!*, rikoltoznak kárörvendően. A legtöbb itteni házban a vatikáni szerződéseknek szintén axiomatikus értéke van. *Imádkozzunk, adjunk hálát az Úrnak... vagy zarándokoljunk el Međugorjéba, hogy megjelenjen előttünk...* stb.

Így válnak eggyé a katolikus és a pravoszláv hívők némaságukban, amikor pedig megszólalnak, akkor mindegyik tagad mindent. Krisztusban kedves testvérek.

Egy montenegrói alak, aki évfolyamtársam volt az egyetemen, azt mesélte egyszer, hogy alig tudta elmondani az anyjának, hogy van fiúja. Lévén, hogy ez a család, a törzs szempontjából irdatlan szé-

gyen. Rettenetesen szenvedett, hónapokig gyötrődött, töprengett, vívódott, hasmenést kapott, éjszakákon át hideg verejtékben úszva riadt fel, de miután összeszedte a bátorságát végre, mégis sikerült elmondani a dolgot az anyjának. Válaszul az anyja csak ránézett, és ennyit kérdezett: *De fiam, nem muzulmán, ugye?*

J'ai faim

Süt a nap délelőtt a Cote d'Azuron. Lesétáltam a magamét, lassan kifelé haladok a központból. A templom melletti mézszárszék előtt ül egy középkorú férfi, piszkos ruhában, lehorgasztott fejjel, előtte egy műanyag pohár. Kéreget. A túloldalon egy lány ücsörög a következő feliratú táblával: *J'ai faim*. Éhes.

Közeleg az ebédidő, az emberek kijönnek a miséről, sietnek haza, mindenkinek ragyog az arca. Iparkodnak az ebédre. Hamarosan mindenki harapni fog, csontozni, rágni, cuppogni, szürcsölni és bőfőgni... elégedetten. Egy szokásos nap.

Cseresznye, cseresznye

Tegnap, Valizzából Pazinba stoppolás közben, Krsica faluban, épp zápor előtt, az út néma, a távolban kirajzolódik a tenger. Amikor arra leszek figyelmes, hogy egy asszony felém integet. Odanézek, elmosolyodok és visszaintek neki. *Cseresznye, cseresznye, gyere ide, szedd magad tele cseresznyével, gyere...* Cseresznyezés az Isztria-félszigeten, az ifjúság napja előtt, közhelyes, giccs. Megismerkedhettünk volna, beszélgethettünk volna egy jót, kipakolhattuk volna egymásnak életeink nagy történeteit, mindet sorban, de nem tettük meg. Egy marék cseresznye és viszlát. Sok szerencsét az ifjúság napja alkalmából! Isztria.

Szia, szomszédasszony

A minap meghalt a szomszédasszony a másodikról, Končar volt a vezetékneve. Úgy tűnik olykor, hogy ebben a tömbházban, csupán néhány év leforgása alatt, majdnem mindenki meghalt vagy öngyilkos lett. Končar szomszédasszony a nagymamámmal volt egyidős, 1931-ben született. Amikor ideköltöztünk, a vasút mögé, a tranzíció veszteseinek a városnegyedébe (amiről akkor, egy évtizede kb., még nem tudtunk semmit), háborogtam is ellene, de csak magamban.

Semmi sem tetszett itt, mintha mindentől távol lagnánk, közvetlenül az út mellett a másik oldalról nézve pedig a temető szomszédságában, egy olyan helyen, amin át kell csak rohanni, és egy istenért sem szabad megállnia az embernek. De később elmúlt ez az érzésem. Olyan városnegyed ez is, mint a többi, lehet, hogy egy kicsit veszélyesebb, kicsit szegényebb, de végtére is mindegy hol élsz, ugyanúgy vesztes vagy – egylófasz.

Končar szomszédasszony volt az első ember, akit megláttam a tömbházban. Alacsony, ősz hajú, nagy, kék szemekkel, talán az első, aki mosolygott rám, miközben cipeltem befelé azokat a dobozokat vagy zsákokat, vagy mindkettőt. És én nagyon szeretem, ha valaki rám mosolyog, mert rögtön én is vissza szoktam mosolyogni, és nem is olyan műmosoly ez, hanem szívből jön. Ez a legkevesebb, amit egymásnak adhatnak az emberek manapság. Akkor még nem szóltunk semmit egymáshoz. Később jött az a bizonyos „jó napot”, esetleg egy-egy „hogyan van” olykor, de ennyi volt az egész. Majdnem tíz évig mindennap, egy soványka üdvözlés és egy mosoly, de mosoly – az mindig. Azt hiszem, Katarinának hívták. Legyen Katarina. A Katarina szép név.

Katarina sokszor nyitva hagyta a lakása ajtaját, ahol mindennap főzött valamit, ellenben sohasem áradt a lakásából semmilyen káposzta-, csülök- vagy egyéb ételszag, sőt – az ő lakása sosem szaglott, ellentétben a mi lakásunkkal, ahonnan igen gyakran árad a borsófőzelék, a savanyú káposzta vagy a fokhagyma szaga. Én, ha nekiállok főzni, akkor mintha egy hadseregnek főznék, mind a mennyiség, mind a tartalom tekintetében.

Az idős emberek iránt különös rokonszenvet érzek. Amit viszont a fiatalabbak vagy a gyerekek iránt sosem éreztem. Eltartott egy ideig, mire rájöttem, hogy a legkevesebb szeretetet éppen a gyerekek iránt érzek, és amit eddig éreztem és kimutattam, hazugság volt, mivel ugye így tanítanak bennünket, hogy a gyerekeket szeretni illik. Ne adj isten, hogy ne szeresd a gyerekeket; milyen ember vagy te, ha nem szereted a gyerekeket stb. Hát tessék, ilyen. A gyerekeket úgymint mindenki szereti, könnyen meglesznek az én szeretetem nélkül. Tehát, az öregek.

Már a kora gyermekkorom óta lenyűgöztek, mert általában tele voltak mindenféle mesékkel a régmúlt időkből, amik vagy megtörténtek, vagy épp nem, úgymint mindegy, de általában olyan időkről volt szó, amik sokkal jobbnak és tartalmasabbnak tűntek a mi korunknál.

Imádtam a nagyszüleimhez menni, imádtam hallgatni a meséiket, amelyek részben emlékek, részben pletykák és részben olyan hazugságok voltak, amikben ők hittek. Mindenesetre határtalan szenvedéllyel mesélték ezeket a történeteket. Ezekben a mesékben minden létező történet keveredett, kezdve a montenegrói kőházakkal, melyekbe nem volt bevezetve a víz és az áram, a kígyókkal, a korai és hirtelen elhalálozásokkal, a szinte szürreális, hegylakós mesékkal, a sáros, vajdasági történetekkel együtt, amikben már volt televízió meg autó is, és így sorban mindenféle, egészen a facebookig. A nagymamám által kapcsolódtak mindezek a szálak történetekké, még a facebook is, amit egyszerűen csak számítógépnek nevezett.

Nagymamám, akit Jelónak hívnak, nem hasonlít Katarinára. Az én mamám egy tipikus falusi nagymama, idő előtt megvénült, mert ez a dolgok rendje. Amikor a régi fotókat böngészem, ő ugyanúgy néz ki a nyolcvanas évek elején, mint a mai képeken. Állandóan ott feszül az arcvonásában valamilyen görcsféleség, valamilyen kő, valami, ami sosem változik. És általában nem mosolyog, mert miért is nevetne egy falusi nagymama, a mosoly megbocsáthatatlan. Katarinán nem volt látható ez a görcs, ő is ráncos volt, de nem túlságosan. Hogy a tömbházban való élettől, az út mellett való lakástól, vagy valami mástól volt ilyen, ez már nem is fontos. Volt neki egy kutyája is, kicsi kutya, Linának hívták.

Lina vékony, csipogós hangon ugatott, ami egészen biztosan fölbőszített néhány szomszédot, mert ugye vannak ezek az emberek, akiket az égvilágon minden létező idegesít. A fenébe az ilyenekkel. Lina néha kiszökött a lakásból és a folyosón szaladgált, ilyenkor Katarina megállás nélkül hívogatta. Egy alkalommal sétálni vittem a kutyánkat, ami úgy ugat, mint egy agyalágyult, néha még egy legyet is megugat; és amikor találkoztak, Lina és ő, ó, hát az egy nagyon érdekes sztori volt. Azt hiszem, azok a szomszédok, akiket mindig minden zavar, infarktus előtti állapotba kerültek biztos. Aztán szétválasztottuk őket, és üdvözöltük egymást, megint szó nélkül, csak mosollyal, ahogy szoktuk.

Tehát, nincs már Končar szomszédasszony sem. A múlt hónap végén pedig az alattunk lévő szomszéd, Hussein is eltávozott az élők sorából, akit mindenki csak Vörösnek hívott, mert mindig mérges volt, és ezért folyton bevörösödött. Hirtelen halt meg, bár később kiderült, senkit sem lepett meg a halálhíre. És meghalt Gordana is az első emeletről, aki rákos volt sokáig, halála előtt viszont táncolt

egy óriásit egy roma lakodalomban itt lent, a tömbházak között. Úgy kólózott, mint aki az utolsót járja. És az utolsót is járta, sajnos. De a lakodalom iszonyatosan jó volt, emlékezetes maradt mindörökre. Aztán Eisenberger asszony a hatodikról, aki valószínűleg a legidősebb volt a tömbházban, és folyton le-fel utazgatott a lifttel, amiben folyamatosan zihált, és ez elviselhetetlenné tette. És aztán Jovo és Smilja, az alattunk lévő lakásból és a többi és a többi. Tehát a tömbház lakóinak több mint fele meghalt vagy öngyilkos lett az utóbbi tíz évben, a negyvenévesektől kezdve a századik életévükhöz közeledő aggokig.

Ezek közül az öregek közül a legtöbbel abban az üzletben találkoztam, ahol mindannyian vásároltunk, és amit Univerexportnak hívnak. Együtt tolakodtunk az akciós áruk körül, lökdöstük egymást a joghurt és kukoricagríz előtt. Váltottunk is egy-két szót, főleg a drágulások és a nincstelenség volt a téma. Egyedül Katarinával nem találkoztam a tömbház folyosóján kívül soha. És nem is tűnt olyan, aki nem tudott volna lemenni a boltba valamiért. Lehet, hogy egyszerűen csak nem akart, lehet, hogy könnyebb volt neki elviselni, ha nem nézett szembe a tranzíciós lúzerek városnegyedével, a mind jobban burjánzó nincstelenséggel, a sárral, ami már a torkunkig ér. De ez sem fontos most már.

És az én anyám is az egyik azok közül, akik már nem élnek velünk a tömbházban sajnos, ő az a harmadik emeletről, a hirtelen, az idő előtt stb. Nem várta meg, hogy megvénüljön. Kikerülte a nyomasztó öregkort, vagy az öregkor őt. Néha azon töprengek, vajon ő is nyitott ajtó mögött főzőcskézne, és mosolyogna-e kedvesen a szomszédokra. Kétlem. Vagy tolongana-e leárazásokkor a többiekkel. Az azért lehetséges. Vagy sötétedés után lemenne-e csendben a szemétkukákhoz, és körbeszimatolná-e, mert az aggkor nagyon kínos és éhes tud lenni. Megdermedek, amikor erre gondolok.

Holnap már át is lesz húzva a következő név a listán a házitanács elnökének egyetlen kézvonásával. Katarina.

A holtakat majdnem soha nem emlegetjük, mert az élők maradnak itt, mert ilyen az élet.